

AGATA SOWIŃSKA
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Humanistyczny

LIST PIOTRA DO FILIPA Z KODEKSU TCHACOS – TEKST I WPROWADZAJĄCY KOMENTARZ FILOLOGICZNY¹

THE LETTER OF PETER TO PHILIP FROM CODEX TCHACOS – TEXT AND THE INITIAL PHILOLOGICAL COMMENTARY

ABSTRACT:

Celem nadrzędnym artykułu jest przedstawienie pierwszego polskiego tłumaczenia z języka koptyjskiego *Listu Piotra do Filipa* z kodeksu Tchacos. Przekład opatrzony jest wstępem oraz komentarzem filologicznym wykazującym najbardziej wyraziste różnice między wersją tekstu znajdującą się w korpusie z Nag Hammadi a tą w kodeksie Tchacos.

The main purpose of this article is to present the first Polish translation of *The Letter of Peter to Philip* from *Codex Tchacos*. The translation contains the introduction and the so-called initial philological commentary showing the most significant differences between the Nag Hammadi version of the text and the one from *Codex Tchacos*.

List Piotra do Filipa otwiera korpus czterech² spisanych w języku koptyjskim tekstów – *List Piotra do Filipa* (CT 1); *Jakub* (CT 2); *Ewangelia Judasza* (CT 3); *Allogenes* (CT 4) – zawartych w tzw. kodeksie Tchacos (*Codex Tchacos*)³ i zajmuje dziewięć inicjalnych kart kodeksu. Treść *Listu...* znana jest już badaczom tekstów

¹ Pod auspicjami zespołu Centrum Studiów nad Gnostycyzmem i Doktrynami Pokrewnymi powstaje polskie, jednotomowe wydanie całego kodeksu Tchacos w serii „Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova” (autorzy: śp. ks. prof. Wincenty Myszor, dr Przemysław Piwowarczyk, dr Agata Sowińska), którego elementem jest niniejszy artykuł zawierający tłumaczenie tekstu w języku polskim oraz wstępny komentarz filologiczny (tekstowy) celowo bez komentarza treściowego, który będzie przedmiotem szerszych badań przedstawionych we wspomnianej wyżej publikacji całościowego wydania kodeksu Tchacos w języku polskim. Jednakowoż zawarto w niniejszym komentarzu filologicznym najbardziej wyraziste elementy, na które zwrócili szczególną uwagę zagraniczni edytorzy w swych krytycznych wydaniach tekstu.

² Za piąty (CT 5), występujący w kodeksie bardzo fragmentarycznie tekst zapisany po koptyjsku, a znany w oryginale w wersji starogreckiej, można uznać *Corpus Hermeticum XIII*.

³ Na temat kodeksu Tchacos wypowiada się bliżej Wincenty Myszor we wstępie do polskiego przekładu *Ewangelii Judasza* – zob. W. Myszor, *Ewangelia Judasza – wprowadzenie*, w: *Ewangelia Judasza*. Wstęp, tłumaczenie z koptyjskiego i komentarz Wincenty Myszor, Katowice 2006 (Studia Antiquitatis Christianae. Series Nova 3), s. 9–14. Ze względu na poruszanie się w obrębie samego

znajdujących się w tzw. bibliotece z Nag Hammadi. Ekwiwalent tekstu z kodeksu Tchacos mieści się bowiem w korpusie z Nag Hammadi na drugiej pozycji pism stanowiących zbiór ósmy (NHC VIII 2).

Nie znamy miejsca powstania *Listu...*. Pierwotnie miał być napisany w języku starogreckim, prawdopodobnie w II lub III wieku naszej ery⁴. Tekst *Listu...* w kodeksie obecnie jest znacząco wybrakowany: zaginęły dolne partie stronic 1–8 (dolne ubytki stronic 3 i 4 można odtworzyć jedynie za pomocą zachowanych zdjęć); części, które przetrwały, również zawierają luki.

Treść

Tytuł wersji *Listu...* pochodzącej z kodeksu Tchacos znajduje się na końcu całego tekstu (strona 9 manuskryptu), gdzie widnieje zapis: „List Piotra do Filipa”, gdy tymczasem tytuł w wersji z Nag Hammadi umieszczony jest na początku strony (jest „nadpisany”) w postaci opisowej: „List Piotra, który on posłał do Filipa”. Gatunek, do którego CT I został zaklasyfikowany przez samego skrybę, można także odnaleźć już w pierwszych wersach utworu tak w kodeksie Tchacos, jak i w korpusie z Nag Hammadi – CT I: „Piotr, apostoł Jezusa Chrystusa, który pisze do Filipa. Mój umiłowany i mój współapostole i bracia. Bądź zdrow!”; NHC VIII 2: „Piotr, apostoł Jezusa Chrystusa do Filipa umiłowanego i współapostoła i do braci, którzy są z tobą: Bądź pozdrowiony!”.

Biorąc pod uwagę liczbę opracowań kopii *Listu...* występującej w korpusie z Nag Hammadi⁵, treść tekstu może być czytelnikowi dosyć dobrze znana. Chociażby

tekstu *Listu...* w kwestii szczegółów dotyczących historii kodeksu *sensu lato* odsyłam czytelnika do studium Myszora.

⁴ M. Meyer, *Introduction*, w: *The Letter of Peter to Philip*, w: *The Gospel of Judas together with 'The Letter of Peter to Philip', 'James', and a 'Book of Allogenes' from Codex Tchacos*. Critical edition. Coptic text edited by R. Kasser and G. Wurst. Introduction, Translation, and Notes by R. Kasser, M. Meyer, G. Wurst and F. Gaudard, Washington, DC, 2007, s. 86, zob. także: *The Letter of Peter to Philip*. NHC VIII,2; *Codex Tchacos 1*. Introduced and Translated by M.W. Meyer, w: *The Nag Hammadi Scriptures*. The International Edition. Edited by M.W. Meyer, New York, NY, 2007, s. 588.

⁵ Zob. np.: *La Lettre de Pierre à Philippe*. Texte établi et présenté par J.-É. Ménard, w: *Bibliothèque Copte de Nag Hammadi. Section «Textes» I*, Québec 1977; *List Piotra do Filipa (Epistula Petri ad Philippum, Nag Hammadi Codex VIII 2)*, tłum. W. Myszor, „Vox Patrum” 17 (1997), z. 32–33, s. 419–423; NHC VIII, 2: *The Letter of Peter to Philip*. Introduction by M.W. Meyer, Text, Translation and Notes by F. Wisse, Commentary by M.W. Meyer, w: *Nag Hammadi Codex VIII, Nag Hammadi Studies XXI*, Leiden–New York–København–Köln 1991, s. 227–251 = NHC VIII, 2: *The Letter of Peter to Philip*. Introduction by M.W. Meyer, Text, Translation and Notes by F. Wisse, Commentary by M.W. Meyer, w: *The Coptic Gnostic Library. A Complete Edition of the Nag Hammadi Codices*, Vol. IV, Leiden–Boston–Köln 2000; *The Letter of Peter to Philip (VIII,2)*. Introduced by M.W. Meyer. Translated by F. Wisse, w: *The Nag Hammadi Library in English*. Translated and introduced by members of the Coptic Gnostic Library project of the Institute for Antiquity and Christianity, Claremont, California. Third, completely revised edition. New York, NY, 1990, s. 431–437; *The Letter of Peter to Philip*. NHC VIII,2; *Codex Tchacos 1*. Introduced and Translated by M.W. Meyer, w: *The Nag Hammadi Scriptures*. The International Edition. Edited by M. M.W., New York, NY, 2007, s. 585–593; *Lettre de Pierre à Philippe (NH VIII, 2)*. Texte traduit par J.-É. Ménard, présenté et annoté par J.-P. Mahé, w: *Écrits gnostiques*. La bibliothèque

skrótowo przypomnieć jednak należy za Meyerem, że *Listu...* jest wczesnochrześcijańskim tekstem, określonym już w samym tytule jako „list” (ΤΕΠΙΣΤΟΛΗ) od konkretnej do konkretnej osoby. Treść zawiera różnorodne reminiscencje literatury gnostycznej oraz wpływy Dziejów Apostolskich⁶. „Tekst *Listu...* – dodając za Myszorem – zamienia się szybko w formę dialogu objawiającego ze Zmartwychwstałym, a następnie w rozmowę uczniów i dialog z Jezusem. Na rozmowę uczniów Piotr odpowiada dłuższą wypowiedzią. Tekst kończy się wizją i przyjęciem Ducha. Następuje ponowne objawienie się Jezusa i rozesłanie uczniów”⁷.

Badacze dokonywali w przeciągu czasu różnorodnego podziału tematycznego treści⁸. W 2007 roku Meyer w swym wydaniu korpusu z Nag Hammadi – biorąc pod uwagę w komentarzach treściowych oboczności występujące w wersji z kodeksu Tchacos – proponuje następujący podział NHC VIII 2:

Piotr pisze do Filipa (132,10–133,8).

Zgromadzenie się Apostołów i pojawienie się Jezusa (133,8–135,8).

Wybrakowanie/Pustka Eonów (135,8–136,15).

Pełnia (136,16–137,13).

Walka z Archontami (137,13–138,7).

Powrót Apostołów do Jerozolimy (138,7–139,9).

„Głoszenie” Piotra (139,9–140,1).

Rozdzielenie się Apostołów, by „głosić” (140,1–27)⁹.

Johanna Brankaer i Hans-Gebhard Bethge w 2007 roku w swym synoptycznym wydaniu *Listu...* podporządkowali treść i jednej, i drugiej wersji *Listu...* następującemu podziałowi (który zastosowali w edycji):

Tytuł (CT – / NHC 132,10–11).

Wstęp (CT 1,14 / NHC 132,12–15).

Krótką informacją (CT 1,4–9 / NHC 132,16–133,8).

---

de Nag Hammadi. Edition publiee sous la direction de J.-P. Mahé et de P.-H. Poirier. Index établi par É. Crégheur, Québec 2007.

⁶ Por. M. Meyer, *Introduction*, w: *The Letter of Peter to Philip*, w: *The Gospel of Judas together with 'The Letter of Peter to Philip', 'James', and a 'Book of Allogenes' from Codex Tchacos*. Critical edition. Coptic text edited by R. Kasser and G. Wurst. Introduction, Translation, and Notes by R. Kasser, M. Meyer, G. Wurst and F. Gaudard, Washington, DC, 2007, s. 80; zob. także: *List Piotra do Filipa (Epistula Petri ad Philippum, Nag Hammadi Codex VIII 2)*, tłum. W. Myszor, „Vox Patrum” 17 (1997), z. 32–33, s. 419.

⁷ *List Piotra do Filipa (Epistula Petri ad Philippum, Nag Hammadi Codex VIII 2)*, tłum. W. Myszor, „Vox Patrum” 17 (1997), z. 32–33, s. 419.

⁸ Zob. np.: H.G. Bethge, *Der Brief des Petrus an Philippus. Ein neutestamentliches Apokryphon aus dem Fund von Nag Hammadi (NHC VIII, 2)*, Berlin 1997 za: *List Piotra do Filipa (Epistula Petri ad Philippum, Nag Hammadi Codex VIII 2)*, tłum. W. Myszor, „Vox Patrum” 17 (1997), z. 32–33, s. 419; *La Lettre de Pierre à Philippe*. Texte établi et présenté par J.-É. Ménard, w: *Bibliothèque Copte de Nag Hammadi. Section «Textes» 1*, Québec 1977, s. 4; *Lettre de Pierre à Philippe (NH VIII, 2)*. Texte traduit par J.-É. Ménard, présenté et annoté par J.-P. Mahé, w: *Écrits gnostiques*. La bibliothèque de Nag Hammadi. Edition publiee sous la direction de J.-P. Mahé et de P.-H. Poirier. Index établi par É. Crégheur, Québec 2007.

⁹ Zob. *The Letter of Peter to Philip. NHC VIII,2; Codex Tchacos 1*. Introduced and Translated by M.W. Meyer, w: *The Nag Hammadi Scriptures*. The International Edition. Edited by M.W. Meyer, New York, NY, 2007, s. 589–593.

Reakcja Filipa (CT – / NHC 133,8–11).

Zgromadzenie się apostołów (CT 2,1–10 / NHC 133,12–134,9).

Ukazanie się Jezusa (CT – / NHC 134,9–18).

Pouczająca rozmowa objawionego Jezusa z apostołami:

Katalog podstawowych pytań (CT 3,1–11 / NHC 134,18–135,2),

Początek odpowiedzi Jezusa (CT 3,11–15 / NHC 135,3–8),

Pierwsza odpowiedź Jezusa (CT 3,16–4,21 / NHC 135,8–136,15),

Druga odpowiedź Jezusa (CT 4,22–5,11 / NHC 136,16–137,4),

Trzecia odpowiedź Jezusa (CT – / NHC 137,4–9),

Czwarta odpowiedź Jezusa (CT – / NHC 137,10–13),

Ponowne pytanie apostołów i odpowiedź Jezusa (CT 6,1–10 / NHC 137,19–28).

Zakończenie objawienia się Jezusa (CT – / NHC 138,3–7).

Rozmowa w czasie drogi (CT 7,1–3 / NHC 138,7–20).

Wysłuchanie (CT 7,3–10 / NHC 138,21–139,4).

Summariusz (CT – / NHC 139,4–9).

Mowa Piotra (CT 8,1–10 / NHC 139,9–140,1).

Wspólna modlitwa i Chrystofania (CT 9,1–8 / NHC 140,1–23).

Zakończenie (CT 9,8–12 / NHC 140,23–27).

Dopisek (CT 9,15–17 / NHC –).

Podział Brankaer i Bethgego jest drobiazgowy, ale i ujmujący w swym zasięgu dwie wersje tekstu, dlatego wydaje się odpowiednim kluczem, zgodnie z którym można dokonać analizy treściowej *Listu...* w ujęciu komparatystycznym, co wymaga osobnego studium.

Tekst – nota od tłumacza

Poniższy polski przekład *Listu Piotra do Filipa* z kodeksu Tchacos oparto głównie na edycji zawierającej faksymilia kart manuskryptu, na których zapisana została m.in. treść *Listu...* (*The Letter of Peter to Philip*, w: *The Gospel of Judas together with 'The Letter of Peter to Philip', 'James', and a 'Book of Allogenes' from Codex Tchacos*. Critical edition. Coptic text edited by R. Kasser and G. Wurst, Introduction, Translation, and Notes by R. Kasser, M. Meyer, G. Wurst, and F. Gaudard, Washington, DC, 2007, s. 92–109). Edycją wspomagającą było wydanie synoptyczne *Listu...* zawierające dwa ekwiwalenty tekstu pochodzące i z kodeksu Tchacos, i z biblioteki z Nag Hammadi (*Der Brief von Petrus an Philippus*, w: J. Brankaer, H.-G. Bethge, w: *Codex Tchacos. Texte und Analysen*, Berlin–New York 2007, s. 12–31).

Komentarz do pisma opracowano w przypisach dolnych do przekładu *Listu...* Komentarz filologiczny weryfikowany jest z analizą treści znajdującą się w edycji amerykańskiej (w komentarzu zaznaczono jako: „Kasser et al.”) oraz z synoptyczną edycją niemiecką (w komentarzu zaznaczono jako: „Brankaer, Bethge”), która także odnotowuje wydanie amerykańskie.

Układ tekstu w amerykańskiej edycji kodeksu Tchacos wzorowany jest na układzie treści występującym na kartach manuskryptu. Każda nowa karta zaczyna się od koptyjskiego znaku graficznego (litera alfabetu z tzw. superlinear stroke) używanego do oddania liczebników głównych – co odzwierciedlone zostało również w poniższym tłumaczeniu (ze względów technicznych układ tekstu polskiego przekładu występuje tu w wersji ciągłej, starając się jednak o najwierniejsze oddanie ułożenia tekstu w manuskrypcie). Tuż pod koptyjskim znakiem paginacyjnym podano dodatkowo w nawiasie okrągłym jego ekwiwalent w systemie arabskim.

Zastosowano w tekście głównym przekładu następujące znaki edytorskie:

[ ] – nawiasy kwadratowe oddają ubytki w tekście: ubytek mniejszy [---] lub większy [ ], często wraz z jego prawdopodobną rekonstrukcją tekstową (w tłumaczeniu starano się oddać wiernie ubytki każdego elementu koptyjskiego tekstu, w tym i poszczególnych wyrazów po przełożeniu na język polski);

( ) – nawiasy okrągłe podają dodatkowe wyjaśnienie tekstu, czyli dopowiedzenie pochodzące od autora poniższego przekładu;

< > – nawiasy ostrokątne oznaczają korektę zasugerowaną przez edytora ze względu na pierwotną prawdopodobną pomyłkę skryby lub równie prawdopodobne ominięcie przez skrybę jakiejś partii tekstu;

^{vac} – łacińskie wyrażenie *vac(at)* w indeksie górnym wskazuje na puste miejsce w kodeksie, zostawione w danym miejscu pierwotnie przez skrybę.

Dodatkowo wprowadzono numerację każdego wersu cyfrą arabską w nawiasie okrągłym, co zapisano kursywą: (1). Wybrakowanie wersów związane z brakiem danego, dużego fragmentu manuskryptu oddano w przekładzie za edycją amerykańską omownie, czyli np. *brak ok. 17 wersów*.

Tytuł tekstu na pierwszej stronie wraz ze stosowanym formalnie skrótem „CT I” (= Codex Tchacos I – tekst występujący w kodeksie Tchacos jako pierwszy) wprowadzono dodatkowo (sztucznie) przez autora poniższego przekładu – prawidłowo usytuowany tytuł tekstu, oddający jego położenie w manuskrypcie, znajduje się na ostatniej (dziewiątej) stronie tłumaczonego tekstu.

List Piotra do Filipa

(CT I)

ⲁ

(1)

- (1) [Piotr] apostoł Jezusa
- (2) [Chrystusa, który] pisze do Filipa:
- (3) [Mój umiłowany] i mój współaposto[le,
- (4) i] bracia^{vac} Bądź zdrów!
- (5) [Pragnę], byś wiedział, mój
- (6) [bracie, że] otrzymaliśmy polecenia
- (7) [od] naszego Pana i

- (8) [Odkupiciela] całego świa[ta],
 (9) [że mamy zebrać się], że [---

brak ok. 17 wersów

$\overline{\text{B}}$
 (2)

- (1) W tych dniach, gdy b[y]ł [w cie]le.
 (2) Wtedy posz[li ra]zem
 (3) Apo[stołowie i]
 (4) upadli (na kolana), m[odlili się tymi]
 (5) słowa: [«Ojczye],
 (6) [O]jczye, Ojczye św[iatłości]
 (7) Ty, który posiadasz (rzeczy)
 (8) niezbrukane, usłysz [nas ---]¹⁰
 (9) [---]
 (10) [---]. [   ]

brak ok. 16 wersów

$\overline{\text{F}}$
 (3)

- (1) Wtedy Apostołowie oddali się
 (2) modlitwie tymi słowy: «Panie, <...»¹¹
 (3) wybrakowanie ($\overline{\text{C}}\overline{\text{O}}\overline{\text{X}}\overline{\text{B}}$) eonów i ich pełnia,
 (4) [jak] zostaliśmy zatrzymani
 (5) [w tym miejscu] pobytu? >
 (6) [I jak] przybyliśmy do tego miejsca? I
 (7) jak się [wy]dostaniemy? I
 (8) w jaki sposób posiada[my] moc
 (9) wolności wypowiedzi? [Dłaczego]
 (10) moce walczą przeciw [nam]?

brak ok. 3 wersów

(14) lecz z powodu waszej [niewiary]

¹⁰ Koniektura: (8–10) $\overline{\text{C}}\overline{\text{O}}\overline{\text{T}}\overline{\text{M}} \overline{\text{E}}[\overline{\text{P}}\overline{\text{O}}\overline{\text{N}} \overline{\text{K}}\overline{\text{A}}\overline{\text{T}}\overline{\text{A}}] \overline{\text{P}}\overline{\text{E}}\overline{\text{K}}[\overline{\text{M}}\overline{\text{T}}\overline{\text{O}}\overline{\text{O}}\overline{\text{Y}}] \overline{\text{Z}}\overline{\text{M}} \overline{\text{P}}[\overline{\text{E}}\overline{\text{K}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{O}}\overline{\text{Y}} \overline{\text{E}}\overline{\text{T}}\overline{\text{O}}\overline{\text{Y}}\overline{\text{A}}\overline{\text{A}}\overline{\text{B}} \overline{\text{I}}\overline{\text{C}} \overline{\text{P}}\overline{\text{E}}] \overline{\text{X}}[\overline{\text{C}}]$ („usłysz [nas, tak jak znalazłeś upodobanie] w [Twym Dziecku świętym Jezusie Chrystusie]”), por. NHC VIII 2, 133,24–26 – za: Kasser et al., s. 95, por. Brankaer, Bethge, s. 14; por. tłum. Myszor 1997, s. 421.

¹¹ Por. NHC VIII 2, 134,20–23: „Panie, pragniemy pojąć Pustkę eonów i Twoją Pełnię”, tłum. por. Myszor 1997, s. 421–422. Kasser et al. podają za sugestią Funka koniekturę (prawdopodobnie – omyłkowo? – pominiętego przez skrybę tekstu): $\overline{\text{T}}\overline{\text{N}}\overline{\text{O}}\overline{\text{Y}}\overline{\text{O}}\overline{\text{O}} \overline{\text{E}}\overline{\text{E}}\overline{\text{I}}\overline{\text{M}}\overline{\text{E}} \overline{\text{E}}-$ („pragniemy pojąć”) i sugerują możliwe oboczne tłumaczenie wersów 2–5: „Panie, w jaki sposób wybrakowanie eonów i ich pełnia zatrzymuje nas w tym miejscu pobytu?”, za: Kasser et al., s. 97, por. Brankaer, Bethge, s. 16.

- (15) powiem raz jeszcze:
 (16) W sprawie wybrakowania eonów:
 (17) co jest wybrakowaniem,
 (18) to jest nieposłuszeństwem. I Matka
 (19) nierozsądna ukazała się
 (20) bez rozkazu Wielkiego.
 (21) On jest tym, który pragnął od początku
 (22) pobudzić^{vac} eony i kiedy ona
 (23) [prze^{vac}mówiła]¹², ukazał się
 (24) Wyniosły. Pozostała natomiast
 (25) Jej część, pochwyił
 (26) ją Wyniosły i
 (27) powstało wybrakowanie. To jest

Δ̄
(4)

- (1) wybrakowanie eonów. Wyniosły
 (2) wziął bowiem (tę) część, zasiał ją
 (3) i ustanowił [moce]
 (4) oraz władze (ΕΞΟΥΧΙΑ) [i zamknął]
 (5) wewnątrz [martwych] eonów
 (6) [i] uradowały się wszystkie [moce]
 (7) świata, że zaist[niały].
 (8) Nie znają natomiast [Ojca],
 (9) k[t]óry istnieje od początk[u, gdyż]
 (10) są [mu] obce ---

brak ok. 3 wersów

- (14) [--- On]
 (15) [stał się] zazdrosny [i zapragnął]
 (16) obrazu zamiast [obrazu i]
 (17) postaci zamiast postaci. [On]
 (18) nakazał mocom w jego wła[dz]y
 (19) uformować ciała śm[ier]te]lne
 (20) i zaistniało jakieś bez[pra]wie
 (21) z podobieństwa, które się pojawił[o]¹³.
 (22) Odnośnie zaś do pełni – to jestem Ja. [I]
 (23) zostałem zesłany do ciał[a z powodu

¹² Koniektura niepewna: „[prze^{vac}mówiła]”: [Ϟα^{vac}χϵ] – za: Kasser et al., s. 97 i Brankaer, Bethge, s. 18.

¹³ „które się pojawił[o]”: $\bar{\text{N}}\text{T}\alpha\omega\omega\text{P}\epsilon = \bar{\text{N}}\text{T}\alpha\gamma\omega\omega\text{P}\epsilon$ (pierwsza forma jest użyta przez skrybę konstrukcją bez podmiotu pronominalnego – co jest tendencją powszechną w zapisie analogicznych form czasowników w tekście *sensu lato*, zob. niżej) – za: Kasser et al., s. 99.

- (24) n]asienia, które pobłądziło¹⁴, ponieważ zstąpiło
 (25) [do] (ich) tworu¹⁵ śmiertelnego. Oni natomiast [nie]
 (26) rozpoznali mnie. Myśleli o [mnie, że]
 (27) jestem śmiertelnikiem. Porozmawiałem z tym,

[ε]

(5)

- (1) który jest mój, i ten, który jest mój,
 (2) słuchał mnie. To znaczy – wy jesteście
 (3) [--- on]i są tymi, którzy słuchali¹⁶
 (4) [--- i] dałem mu^{vac}wła[dzę,
 (5) by wejść w
 (6) dziedzictwo jego Ojca. [I]
 (7) wziąłem tego, który jest mój, i
 (8) wypełniły się eony w jego
 (9) zbawieniu [---]

brak ok. 17 wersów

c̄

(6)

- (1) mówiący tymi słowy: «Wy walczcie
 (2) w taki sposób, archonci bowiem walczą
 (3) z człowiekiem wewnętrznym. Wy
 (4) zaś walczcie [w taki sposób] – [zbierzcie]
 (5) się razem i
 (6) nauczajcie o zbawieniu św[i]ata,
 (7) i ubierzcie
 (8) się w moc mego Ojca],
 (9) i ukażcie
 (10) swą prośbę, i [---]»

brak ok. 16 wersów

(26)? / (27)? [---] [odpowiedział]¹⁷

¹⁴ „które pobłądziło”: $\bar{\text{N}}\bar{\text{T}}\bar{\text{A}}\bar{\text{C}}\bar{\text{O}}\bar{\text{P}}\bar{\text{M}}$ = $\bar{\text{N}}\bar{\text{T}}\bar{\text{A}}\bar{\text{C}}\bar{\text{O}}\bar{\text{P}}\bar{\text{M}}$ (brak podmiotu pronominalnego, por. wyżej)
 – za: Kasser et al., s. 99.

¹⁵ „[do] (ich) tworu”: $\bar{\text{E}}(\bar{\text{P}}\bar{\text{E}}\bar{\text{Y}})\bar{\text{P}}\bar{\text{L}}\bar{\text{A}}\bar{\text{C}}\bar{\text{M}}\bar{\text{A}}$ (por. Kasser et al., s. 99) = „do tworu”: $\bar{\text{E}}\bar{\text{Y}}\bar{\text{P}}\bar{\text{L}}\bar{\text{A}}\bar{\text{C}}\bar{\text{M}}\bar{\text{A}}$
 lub „do ich tworu”: $\bar{\text{E}}\bar{\text{P}}\bar{\text{E}}\bar{\text{Y}}\bar{\text{P}}\bar{\text{L}}\bar{\text{A}}\bar{\text{C}}\bar{\text{M}}\bar{\text{A}}$; por. NHC VIII 2, 136,19: $\bar{\text{E}}\bar{\text{P}}\bar{\text{E}}\bar{\text{Y}}\bar{\text{P}}\bar{\text{L}}\bar{\text{A}}\bar{\text{C}}\bar{\text{M}}\bar{\text{A}}$ („do ich tworu”) –
 za: Brankaer, Bethge, s. 20.

¹⁶ „którzy słuchali”: $\bar{\text{N}}\bar{\text{T}}\bar{\text{A}}\bar{\text{C}}\bar{\text{O}}\bar{\text{T}}\bar{\text{M}}$ = $\bar{\text{N}}\bar{\text{T}}\bar{\text{A}}\bar{\text{Y}}\bar{\text{C}}\bar{\text{O}}\bar{\text{T}}\bar{\text{M}}$ (brak podmiotu pronominalnego, por. wyżej)
 – za: Kasser et al., s. 101.

¹⁷ Koniektura: $\bar{\text{A}}\bar{\text{C}}\bar{\text{O}}\bar{\text{Y}}\bar{\text{O}}\bar{\text{O}}\bar{\text{B}}$ („odpowiedział”) – za: Kasser et al., s. 105, por. Brankaer, Bethge, s. 24.

Σ
(7)

- (1) Piotr, mówiąc: «On
- (2) umarł dla nas; stosowne jest, byśmy my sami
- (3) umarli dla ludzkości». Wtedy
- (4) doszedł ich głos
- (5) mówiący: «Mówiłem wam
- (6) wiele razy¹⁸, że stosowne jest, byście
- (7) umarli i by wprowadzono was
- (8) do synagog i d[o]
- (9) przywódców; stosowne jest, byście [---]»

brak ok. 16/17 wersów

H
(8)

- (1) on podniósł się z
- (2) martwych, moi bracia. Jezus jest obcy¹⁹
- (3) śmierci, lecz my jesteśmy tymi, którzy
- (4) umarli²⁰ przez wykroczenie
- (5) naszej Matki. [I]
- (6) dlatego na podobieństwo [---]
- (7) [zrobił]²¹ wszystko dla nas [---]²²
- (8) Jezus [jest] Synem chwały [Ojca]
- (9) niezmiernego [---]

brak ok. 16/17 wersów

¹⁸ „wiele razy”: [..2α]2 Ν̄COTI` (Kasser et al., s. 105), por. koniektura: Ν̄2α2 Ν̄COTI` (Brankaer, Bethge, s. 26). Rekonstrukcja [Ν̄2α2] nie pasuje do ląkuny w tekście występującej w tym miejscu. Porównując passus z kodeksu Tchacos („Mówiłem wam wiele razy, że”: λ̄EΙΧ̄OOC NHTN̄ [..2α]2 Ν̄COTI` Χ̄E) z ekwiwalentem z Nag Hammadi, VIII 2, 138,22–23 („Mówiłem wam wiele razy, że”: λ̄IΧ̄OC NHTN̄: Ν̄2α2 Ν̄COTI` Χ̄E), widać podobieństwo zapisu, co może sugerować pomyłkę skryby w kodeksie Tchacos, którą sugeruje i jednocześnie poddaje pod rozwagę Funk: [Χ̄E 2α]2 Ν̄COTI` – za: Kasser et al., s. 105, por. Brankaer, Bethge, s. 26.

¹⁹ Tłumaczenie alternatywne: „on podniósł się z martwych. Moi bracia, Jezus jest obcy” – zob. Brankaer, Bethge, s. 29.

²⁰ „którzy umarli”: Ν̄ENTAMOY = Ν̄ENTAYMOY (brak podmiotu pronominalnego, por. wyżej) – za: Kasser et al., s. 107.

²¹ Brankaer, Bethge, (zob. Brankaer, Bethge, s. 28) sugerują w tym miejscu koniekturę: λ̄CE–IPE (wyraz dzieli się w połowie na passus 6 i 7), zob. jednak Kasser et al.: λ̄CTAMIE. Znaczenie czasowników jest zbieżne – „robić”. Pierwsze występuje także w ekwiwalencie z Nag Hammadi, VIII 2, 139,24–25: λ̄YΩ ETBE ΠAĪ λ̄CEIPE Ν̄2ΩB NIM KATA OYEINE 2PAĪ Ν̄2HTN̄ („i dlatego dokonał on wszystkiego na podobieństwo (cierpienia) wśród nas” – tłum. Myszor 1997, s. 423). Być może tym sugerowali się Brankaer, Bethge (wykazując jednocześnie w aparacie krytycznym brak koniektury u Kasser et al.).

²² Koniektura: [M̄TIMA] (zob. zob. Brankaer, Bethge, s. 28) oznaczałaby: „na/w tym miejscu”, „na tym świecie”(?).

ⲉ
(9)

- (1) «Amen».^{vac} Wtedy ukazał
 (2) się Jezus, mówiąc:
 (3) «Pokój wam i chwała tym,
 (4) którzy wierzą w moje imię. Wędrujcie,
 (5) idźcie. Radość
 (6) [b]ędzie waszym udziałem i chwała
 (7) oraz moc.^{vac} Nie bójcie się. [Ja]
 (8) jestem z wami na wieki».
 (9) W[te]dy Apostołowie rozdzielili się [---]
 (10) [---] (zostali) posłani²³, aby
 (11) [g]łosić, i] poszli [w] mocy
 (12) Jezusa, w pokoju.
- (13) List
 (14) Piotra
 (15) do Filipa

Bibliografia

Wydania, przekłady i opracowania tekstu bazowego

Der Brief von Petrus an Philippus, w: J. Brankaer, H.-G. Bethge, w: *Codex Tchacos. Texte und Analysen*, Berlin–New York 2007, s. 5-80.

The Letter of Peter to Philip, w: *The Gospel of Judas together with 'The Letter of Peter to Philip', 'James', and a 'Book of Allogenes' from Codex Tchacos*. Critical edition. Coptic text edited by R. Kasser and G. Wurst. Introduction, Translation, and Notes by R. Kasser, M. Meyer, G. Wurst and F. Gaudard, Washington, DC, 2007, s. 79-114.

Wydania, przekłady i opracowania źródeł pomocniczych

Bethge H.G., *Der Brief des Petrus an Philippus. Ein neutestamentliches Apokryphon aus dem Fund von Nag Hammadi (NHC VIII, 2)*, Berlin 1997.

Ēwangelia Judasza. Wstęp, tłumaczenie z koptyjskiego i komentarz W. Myszor, Katowice 2006 (Studia Antiquitatis. Series Nova 3).

²³ „rozdzielili się [---] [---] (zostali) posłani” – proponowane koniektury różnią się od siebie – raz mamy formę pasywną (Brankaer, Bethge), a raz aktywną (Kasser et al.) – ale nie zmieniają zasadniczo sensu wypowiedzi: ⲁⲮⲓⲠⲠⲓⲛⲓ [ⲉⲃⲟⲗ ⲛⲧⲁⲣⲟⲩⲧⲛ]ⲛⲟⲟⲩⲥⲟⲩ (za: Brankaer, Bethge, s. 30) (= „rozdzielili się, [gd]y zostali] posłani” – por. tłum. niem.: „trennten (sich) (sc. die Apostel – tu dop. A.S.), [nachdem] sie gesandt [worden waren]”); por.: ⲁⲮⲓⲠⲠⲓⲛⲓ [ⲉⲃⲟⲗ ⲉⲁⲓⲧⲛ]ⲛⲟⲟⲩⲥⲟⲩ (za: Kasser et al., s. 109) (= „rozdzielili się, [gd]y on] ich posłał” – por. tłum. ang.: „they (sc. the apostles – tu dop. A.S.) parted, [since he] sent them”). Przyjęłam w tłumaczeniu koniekturę Brankaer, Bethge, żeby nie sugerować jednoznacznie podmiotu (który proponuje w aparacie krytycznym edycja Kasser et al.).

La Lettre de Pierre à Philippe. Texte établi et présenté par J.-É. Ménard, w: *Bibliothèque Copte de Nag Hammadi. Section «Textes» I*, Québec 1977.

List Piotra do Filipa (Epistula Petri ad Philippum, Nag Hammadi Codex VIII 2), tłum. W. Myszor, „*Vox Patrum*” 17 (1997), z. 32-33, s. 419-423.

NHC VIII, 2: The Letter of Peter to Philip. Introduction by M.W. Meyer, Text, Translation and Notes by F. Wisse, Commentary by M.W. Meyer, w: *Nag Hammadi Codex VIII, Nag Hammadi Studies XXI*, Leiden–New York–København–Köln 1991, s. 227-251 = *NHC VIII, 2: The Letter of Peter to Philip*. Introduction by M.W. Meyer, Text, Translation and Notes by F. Wisse, Commentary by M.W. Meyer, w: *The Coptic Gnostic Library. A Complete Edition of the Nag Hammadi Codices*, Vol. IV, Leiden–Boston–Köln 2000.

The Letter of Peter to Philip (VIII,2). Introduced by M.W. Meyer. Translated by F. Wisse, w: *The Nag Hammadi Library in English*. Translated and introduced by members of the Coptic Gnostic Library project of the Institute for Antiquity and Christianity, Claremont, California. Third, completely revised edition. New York, NY, 1990, s. 431-437.

The Letter of Peter to Philip. NHC VIII,2; Codex Tchacos 1. Introduced and Translated by M.W. Meyer, w: *The Nag Hammadi Scriptures. The International Edition*. Edited by M.W. Meyer, New York, NY, 2007, s. 585-593.

Lettre de Pierre à Philippe (NH VIII, 2). Texte traduit par J.-É. Ménard, présenté et annoté par J.-P. Mahé, w: *Écrit gnostiques. La bibliothèque de Nag Hammadi*. Edition publiée sous la direction de J.-P. Mahé et de P.-H. Poirier, Index établi par É. Crégheur, Québec 2007.

Słowa kluczowe: Kodeks Tchacos, *List Piotra do Filipa*, kodeks VIII 2 z Nag Hammadi, gnostycyzm, polski przekład

Keywords: Codex Tchacos, *The Letter of Peter to Philip*, Nag Hammadi Codex VIII 2, Gnosticism, Polish translation